

ข่าวประชาสัมพันธ์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๑๔ สุขุมวิท ๒๓ แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ โทรศัพท์ ๐-๒๖๔๔-๕๐๐๐ ภายใน ๑-๕๖๖๖ โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๒๕๔-๐๓๑๑

จากหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันอาทิตย์ ๒๑-๒๗ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ หน้า ๗๖ มูลค่าข่าว ๓๗๕,๐๘๕.-

ศูนย์สารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ได้จัดระบบข่าวสิ่งพิมพ์ สนใจดูได้ที่ <http://news.swu.ac.th/newsclips/>

“ถ้าไม่มีแรงบันดาลใจ
คุณจะไม่ทำอะไรเลย”

ผศ.นพ.เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ

■ ธุรกิจเพื่อสังคม เป็นความคิดของพวกโลกสวย

ถูก จะทำให้ทุกคนมีความสุข ทำได้ยังไง ทำได้ก็เสร็จไปแล้ว เรื่องนี้เป็นจริงอย่างน้อยในสามประเทศที่ผมไปดูงานมาคือ อังกฤษ บังกลาเทศ ไต้หวัน

กิจการเพื่อสังคม คำจำกัดความง่าย ๆ คือการดำเนินงานใดๆ ที่เหมือนการดำเนินธุรกิจทุกอย่างเพื่อให้กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คุณมีผู้จัดการยังงี้ มีเอชอาร์ แผนธุรกิจ ทำเหมือนเดิมแต่ไม่มีผู้ถือหุ้น ไม่มีการจ่ายเงินปันผล ถ้าใครไม่เคยเห็นคนทำงานมาก่อน จะเริ่มงงว่าทำไม

อังกฤษ - ทำต้นแบบนี้ เขาออกกฎหมายบังคับให้บริษัทที่ไม่มีการเคลื่อนไหว ไม่มีการฝาก ถอน ไม่มาอัพเดท เอามาออกรวมกันไว้ตรงกลาง ได้หลายร้อยล้านปอนด์ เขาเฉพาะดอกผลมาใช้ ประกาศให้ประชาชน

อังกฤษมาเอาบัญชีนี้ออกจากรัฐบาล ตลอด 5 ปี มีคนเอาออกแค่ 15 เปอร์เซ็นต์ และเอา (งบ) ซีเอสอาร์ของธนาคารขนาดใหญ่สี่แห่ง ได้มาอีกสักครึ่งหนึ่งมารวมไว้ อันนี้เรียกว่าต้นน้ำ จัดตั้งกระทรวงเรียกว่า Civil Society และตั้งองค์กรอิสระกิจการเพื่อสังคมเรียกว่า Social Enterprise United Kingdom เรียกย่อๆ ว่า SEUK

ต้นน้ำเกิดขึ้นแล้วสามอย่าง 1) กองทุนขนาดใหญ่ 2) กระทรวงดูแล 3) องค์กร ถ้าเป็นประเทศด้อยพัฒนา คงเอาเงินไปสร้างรถไฟความเร็วสูง ตั้งกองทุนตั้งตัวได้ กองทุนหมู่บ้านอังกฤษหรือที่อื่นเคยทำหมดแล้ว ผลล้มเหลว เพราะการทำธุรกิจเป็นวิชาชีพที่ยากสำหรับมนุษย์จะขายของคนไม่เก่ง อังกฤษเลยไม่กระโดดไปทำปลายน้ำทันที แต่ทำที่กลางน้ำ

■ กลางน้ำมีอะไรบ้าง

กลางน้ำอันที่หนึ่งเรียกว่า Unlimited มีหน้าที่ทำให้

คนเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneur) ที่ประสบความสำเร็จ โดยประกาศให้คนทั่วไปที่อยากทำกิจการ เอสอี มาสอบสัมภาษณ์ ได้คนมาจำนวนหนึ่งให้ 500 ปอนด์ต่อคน เพื่อทำแผนธุรกิจและนำกลับมาเสนอ สอบอีกทีหากไม่ผ่านไม่ต้องคืนเงิน ถือเป็นการเรียนรู้ในระบบ หากผ่านให้เงินอีก 5,000 ปอนด์ ทำธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)

ถ้าทำล้มเหลว-ต้องคืนเงินส่วนหนึ่ง หากทำสำเร็จคืนเงินทั้งหมด แต่ไม่มีดอกเบี้ยภายในหนึ่งปีเอาเงินมาคืน เขาให้อีก 2 หมื่นปอนด์ ใ้ไปปีที่สอง วิธีนี้ทำให้กองทุนต้นน้ำอยู่ยืนยง ไม่ใช่เงินสุร่ยสุร่าย เทียวแจกใคร และหวังผลฯ แล้วๆ ว่าเขาจะทำงานสำเร็จ เมื่อไม่สำเร็จก็บอกให้มันเมตตา ปลอมให้เงินมันหายไป อย่างนี้ประเทศไม่มีทางรอดระยะยาว

กลางน้ำอันที่สอง คือ School for Social Enterprise หรือ SSE ที่เราทำมา แก้ปัญหาเรื่องการสอนแบบเวอร์ติคอล (แนวตั้ง) จากครู ให้เป็นการสอนแบบที่ภาษาไทยไว้ว่า นักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือเน้นฝั่งผู้เรียน อันที่สองผ่านจากผู้รู้ให้กลายเป็นแชร์ริง เราพบว่าการสอนแบบเวอร์ติคอล เช่น ศูนย์บ่มเพาะ เอาอาจารย์เก่งๆ มาเขียนแผนธุรกิจ ที่สิงคโปร์ เคมบริดจ์ พบว่าที่สำเร็จมีไม่เกิน 20 เปอร์เซ็นต์ แต่เขาบอกว่าคุ้ม เพราะสามารถรีเทิร์นเงินได้...แต่เมื่อ SSE ทำได้มากกว่าร้อยละ 50 (ทำบริษัทให้รอด) ด้วยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm) ตามวิธีการข้างต้น

ตัวอย่างเช่น มีผู้หญิงผิวดำของอังกฤษมาจากตำบลยากจนมาก ทั้งตำบลมีเธอคนเดียวผ่าด้านเรียนมหาวิทยาลัยอังกฤษได้ และพบว่าทำไม่ลูกคนรวยจึงได้เรียนมหาวิทยาลัย เพราะจ้างตัวเตอร์ส่วนตัว คนจนไม่มีทางเพราะไม่มีเงิน แกลยเสียสละไปสอนเด็กในหมู่บ้านทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งตัวได้ไม่มากนัก...มาเรียนที่ SSE ไม่ได้สอนเรื่องแผนธุรกิจ แต่แชร์ประสบการณ์ เอาพวก

เข้าคลาสมาด้วยกัน คุยกัน ผู้หญิงคนนี้มีรายได้ปีละกว่า 8 แสนปอนด์ และช่วยเด็กยากจนเข้ามหาวิทยาลัยปีละไม่น้อย... เขาทำให้เกิด win-win-win situation ดังนี้

ถ้าไปสอนเด็กยากจนเสาร์-อาทิตย์ ก็ไม่ได้ตั้งค์ ส่วนจันทร์-ศุกร์ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ การทำความดีทำได้น้อย ทำได้สองในเจ็ดวัน ถ้าทำความดีทั้งเจ็ดวันดีไหม ลาออกจากงาน สอน 7 วัน ส่วนรวมมีความสุข ส่วนตัว-ตาย ไม่มีเงิน ก็ไม่ยั่งยืน ถ้าเงินเก็บตั้งค์ถูกๆ เช่น เก็บ 80 ปอนด์ต่อปี แต่เขาก็ไม่พอกิน ตกลงมีแรงบันดาลใจอยากทำดี-ไม่รอด ต้องมีปัญญาด้วย ในมหาวิทยาลัยมีนิสิตที่มีแรงบันดาลใจเหมือนเขาหลายคน พร้อมมาสอนฟรีวันเสาร์-อาทิตย์ ตอนเย็น แกลยรวบรวมคนเหล่านี้ มาสอนฟรี แต่เก็บค่าแอดมิเนศรอปครวละ 80 ปอนด์ การจัดการ และให้เขาทำงานได้ทั้งเจ็ดวัน

วันที่หนึ่ง-ได้ทำความดีเพิ่มขึ้น วันที่สอง-มีเงินใช้ วันที่สาม-นักศึกษาที่มีพรไฟล์ดีเพราะมีจิตสาธารณะ สุดท้ายยิ่งใหญ่ คือทำให้เด็กที่ยากจนมีโอกาสเข้ามหาวิทยาลัยได้มากขึ้น ผู้จัดการคนนี้ได้เคลร์บัญชีว่า ไม่ได้เอาเงินไปทำอย่างอื่น ใช้ระบบให้อยู่ได้ ทำให้ใหญ่ขึ้น แต่มีเงินเดือนฟูลไทม์ซึ่งทำได้จนอายุ 60 ปี อันนี้คือไซเชี่ยล เอนเตอร์ไพรส์ ที่ไม่จ่ายเงินปันผล ไม่มีผู้ถือหุ้น แตรันทุกอย่างเป็นธุรกิจหมด

■ มศว จะใช้ต้นแบบจากอังกฤษ

ผมไปเจอเอาเอาไลเซนส์ SSE มา มศว ระหว่างนี้ยังไม่เรียบร้อย เราก็เปิดของเราเอง เดี่ยวดูว่าสไลด์เรากับเขาแมทช์กันไหม ถ้าไม่แมทช์เราก็ทำคู่ขนานไปด้วยกัน...ถ้าแมทช์กันก็หลอมรวมไปด้วยกัน สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สสจ.) ก็ร่วมมือกับเรา ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคม หั้วหน้าภาค คณบดี ก็เริ่มแล้ว แต่เรื่องนี้ไม่ง่ายดังที่ผมพูด เป็นการศึกษากรอบตามอริยาถัยโดยแท้ เป็นการเรียนรู้อยู่ ไม่ใช่เรียนหนังสือ...

■ ตามที่บอกว่ายากเพราะอะไร

ผมมีแรงบันดาลใจคนเดียว อาจารย์ภาควิชาบริหารธุรกิจ มีแรงบันดาลใจกับผมใหม่ อธิการบดีจะทำอะไร ชีวิตเขาก็ยุ่ง สอนดีอยู่แล้ว เขาก็บอกอริการทำสิ ผมต้องใช้ปัญญาอีกแล้ว ผมมีแรงบันดาลใจอยากทำโรงเรียนเพื่อสังคม เพื่อช่วยคนทั่วประเทศ แต่ทำคนเดียวไม่ไหว จึงสร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่น... ต้องไม่ขอรับรองเขาแต่สร้างแรงบันดาลใจ เลยเอาคณบดี 19 คน รองอธิการบดี 10 คน เข้าคอร์สแรงบันดาลใจ ผมไม่มีความสามารถด้านนี้ แต่ไม่เลิกทำ ก็หาคนอื่นที่เก่งกว่าสามารถทำได้ ท่าน ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล จัดคอร์สสี่วันสี่คืนที่ดอยตุง เปลี่ยนทัศนคติ ให้รู้สึกรู้สาคความทุกข์ของผู้คน

เพราะคนในมหาวิทยาลัย อยู่ในหอคอยงาช้าง เกิดมาในครอบครัวคนชั้นกลาง เรียนหนังสือเก่ง ไม่เคยรู้รากหญ้า... ผมเชื่อว่าเขาเป็นคนดี แต่ไม่มีความทุกข์ของผู้อื่นโดยตรง ไม่มีประสบการณ์ตรงด้านนี้ เข้าคอร์สกลับมาต้องซื้อเครื่องดับเพลิงในมหาวิทยาลัยเพิ่ม (เน้นเสียง) โดยเฉพาะคณบดีคณะ

สังคมศาสตร์กับคนบดเคี้ยววิศวกรรมศาสตร์ จะเป็นจะตายกับ ปัญหาประเทศไทย มันเข้าไม่ได้แล้ว เดิมคิดทำพลังงานแสงอาทิตย์ โซลาร์เซลล์ ตอนนี้อยู่ชุมชนเลย เอาแก๊สชีวมวล กังหันไฟฟ้า ผมสบายเลย พอบอกตั้งโรงเรียนให้หน่อย ที่ท่านรายงาน ผมทางไลน์ทุกวันว่าทำโน่นทำนี่แล้ว ผมดีใจจะตาย...

สร้างแรงบันดาลใจอาจารย์ ผู้บริหารได้แล้ว นิสิต 2.2 หมื่นคนจะช่วยเราไหม ผมเลยฉายภาพยนตร์สร้างแรงบันดาลใจเลือกมา 12 เรื่อง เช่น ไอแอมแซม-ดูแล้วรักพอ หนึ่งที่ดูแล้วไม่ท้อแท้โชคชะตา หนึ่งอย่างนี้ชวนเด็กมาดูไม่มา หนึ่งโบราณ ไครแนะนำ คนอายุ 50 กว่า ย่อมไม่สนุกแน่นอน ต้องใช้ปัญญาอีกแล้ว เราให้ดูในเวลาเรียน ในห้องสวยๆ เย็นๆ แบบเมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ แก้อีก่ามะหะยีสีแดง ติดเครื่องเสียงอย่างดี เพื่อให้เขาเกิดแรงบันดาลใจ เด็กเห็นชื่อหนังสือบอกอาจารย์มันจะสนุกหรือเปล่า ผมบอกอาจารย์ ถ้าดูห่านที่แล้วเบื่อให้เดินออก ปรากฏว่าเด็ก 500 คนไม่มีใครเดินออกเลย ที่แรกยังไม่มาผมแจกข้าวโพดคั่ว แจกเบปซี่ เตี่ยวันเด็กมาตัวเอง ต้องจ้องคิ้วล่งหน้าด้วย หนังสือสัปดาห์ละเรื่อง ใหม่ๆ อธิการบดีไปนั่งดูด้วย เด็กรู้สึกว้าว ไห อธิการฯ มานั่งดูด้วย พอผ่านไปปั๊บเด็กเกิดแรงบันดาลใจ

ตกลงนิสิตเป็นหมื่นคนเกิดแรงบันดาลใจ คณบดี รองอธิการบดี เกิดแรงบันดาลใจ คราวนี้ผมแค่จัดการระบบภาคการบริหารธุรกิจท่านช่วยเอาเรื่องโรงเรียนกิจการเพื่อสังคมไปทำหน่อยได้ไหม อาจารย์อำนาจ เย็นสบาย ท่านช่วยทำ โพรวิซชาลีย เป็นกิจการเพื่อสังคมได้ไหม...ช่วยจัดตั้ง โซเชียลอินโนเวชัน แลบบอราทอรี ได้ไหม เป็นที่มาของโรงเรียนกิจการเพื่อสังคม หรือ SSE ซึ่งเป็นส่วนเล็กๆ แค่นั้นเอง

■ โพรวิซชาลียจะทำให้เป็นกิจการเพื่อสังคมได้อย่างไร

โพรวิซชาลียเหมือนมูลนิธิ เลี้ยงตัวเองไม่ได้ แต่เอาทรัพยากร เอาที่คุ้มค่าที่สุด ช่วยเด็กปากกาจะญอ เด็กชายขอบ แต่ไม่มีเงินจึงช่วยได้น้อย เราเปลี่ยนประเทศไทยไม่ได้หรอก ผมบอกอาจารย์ อำนาจต้องยืนบนลำแข้งตัวเองให้ได้ ...ผมไปคุยกับคุณก้องศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์ ผู้บริหาร เซเว่น อีเลฟเว่น อาจารย์อำนาจเจอน้ำแร่ ที่แม่สอด จังหวัดตาก ต้องไปขึ้น อย.ว่า 'เซวา' แปลว่า 'บริสุทธิ์' ทำน้ำแร่บรรจุขวด ผมจะวางในแคตตาล็อก เซเว่น-อีเลฟเว่น และบอกว่าซื้อน้ำแร่นี้คุณกำลังอภัยบุญ เพราะช่วยเด็กปากกาจะญอรักประเทศไทย...อันนี้ยังไม่ได้ลง แต่คุยแล้ว น่าจะใช้เวลาสักปี ขึ้นกับกระบวนการของ อย.

ไม่วางในเซเว่น เพราะคนคงไม่ซื้อ เวลาเราเดินเข้าเซเว่นทุกคนเดินตรงไปที่ของที่คุ้นเคย มีน้ำแร่ใหม่ไปวางซื้อใหม่ ไม่เพราะไม่รู้สตอรี่ ไม่มีโฟลชันนิ่ง แต่ถ้าเปิดแคตตาล็อกมีเวลาอ่าน มีหน้าเด็กปากกาจะญอ สมมติเขียนว่าน้ำแห่งความดี คนจะอ่านสักหน่อย อันนี้เป็น SE ของโพรวิซชาลีย

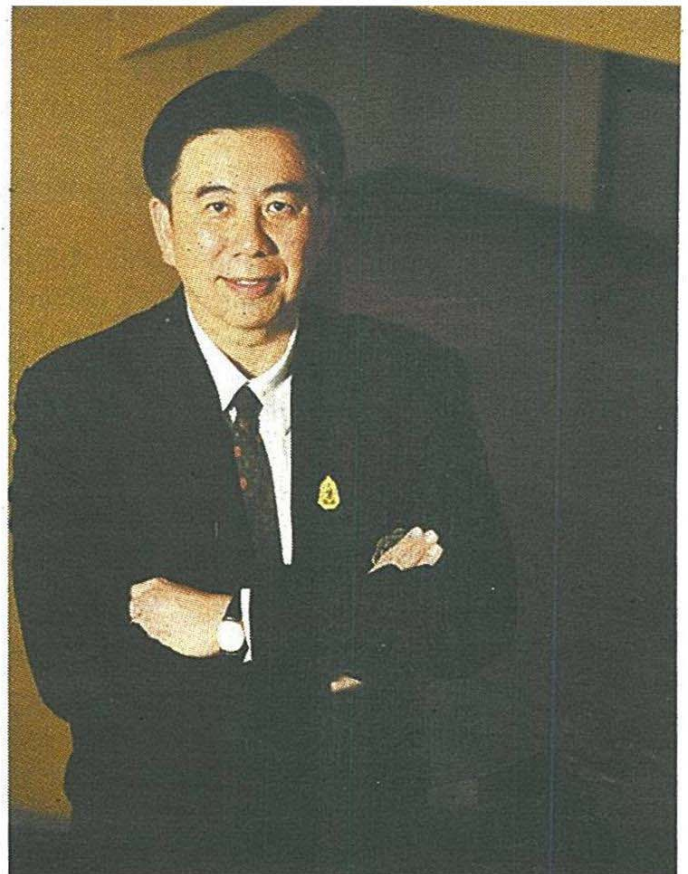
โซเชียลอินโนเวชัน แก้ปัญหาสังคมยากๆ คิดไม่ตก ทางวิทยาศาสตร์มีห้องแล็บคิดด้าน ฟิสิกส์ เคมี เลยแก้ได้ การแพทย์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ มีห้องแล็บคิดยาใหม่ แต่ปัญหาสังคมไม่มีแล็บ เพราะปัญหายากเกินกว่าคนคนเดียวจะแก้ได้ เกินกว่าการ

ใช้กระบวนการทัศน์แบบปกติ...กำลังคิด โซเชียลอินโนเวชันแล็บ ขึ้นในมหาวิทยาลัย ไว้แก้ปัญหายากๆ เช่น กบปส.ไม่เลิกชุมนุม นายกข (ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) ไม่ยอมลาออก เป็นต้น ต้องคิदनอกกรอบ แต่รอบนี้คงตั้งแล็บไม่ทัน...

สามอันนี้คือ โซเชียลอินโนเวชัน แล็บบรารอทรี, โพรวิซชาลีย และ โรงเรียน เป็นโครงการนำร่อง เพื่อลองขายไอเดียให้สังคมไทยได้รับทราบ ว่าต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เราทำไปแล้วประมาณเกือบปี

■ โรงเรียนเปิดเมื่อไร เงื่อนไขในการรับสมัคร

ขณะนี้ เป็นโครงการนำร่อง ดำเนินการ 4-6 เดือน อีกไม่กี่เดือนรุ่นแรกจะจบแล้วจะประเมินอีกครั้ง เพื่อให้หลักสูตรเป็นทางการ หลักสูตรเป็นการศึกษาในระบบบวกการศึกษาตามอัธยาศัย เรา

ออกนอกกรอบคือ คุณไม่ต้องสอบเข้า แต่มีการกลั่นกรอง ค่าเล่าเรียนจำไม่ได้เป๊ะๆ เราแค่ให้เรียนอยู่ได้ และมีหลายหน่วยงานสนับสนุนให้ทุนผู้มาเรียน

■ ชุดแรกเป็นใคร

หลากหลายอาชีพ ทุกอายุ..ที่อังกฤษไม่สนใจอายุ วุฒิการศึกษา เขาดูแค่ว่าคุณกำลังจะเป็นคนดี ทำธุรกิจเพื่อรับใช้สังคม เพื่อให้ตัวเองมีรายได้ด้วย เมื่อเจอคนเหล่านี้ก็ใช้ประสบการณ์กลั่นกรองคน และใช้เครื่องมือ คุณไปทำมาหากินใช้ชีวิตชีวิตตามปกติ พอกลุ่มใจได้ทีวันเสาร์เจอกัน มันเป็นการเรียนรู้ไม่ใช่การสอน... เขาทำกระทั้งกลุ่มใจ เบส เลิร์นนิ่ง อันนี้เป็นภาษาผมเองคือ ถ้าการเรียนนั้นจะแก้ปัญหาที่เราคลุมเครือ ท่านเคยสังเกตไหมว่าถ้าเราอ่านเรื่องใดที่เราไม่มีปัญหา จะอ่านแล้วเบื่อ แต่ถ้าเรามีปัญหา จะอ่านอย่างเข้าใจและจดจำ

ด้วยธรรมชาติข้อนี้เอามาสร้างระบบการเรียนรู้อันนี้ ตารางที่เรียนเป็นกรอบกว้างๆ คุณเข้ามาวันนั้น ปัญหามากที่สุดขณะนั้น เป็นอะไรเราเรียนรู้ร่วมกันและปัญหา

■ เท่าที่ประเมินผลรุ่นแรก

ยังไม่ได้ประเมินครับ ต้องรอ เรา กำลังทำสองทางพร้อมกัน ทางหนึ่ง-เรา กำลังบินไปอังกฤษครั้งที่สองและเจรจาเอาหลักสูตรมาเลย เปิดปลายปี แต่บ้านเมืองรอไม่ไหว มศว เปิดของเรานำร่องไปแล้ว ตอนนี้อยู่ในขั้นตอนภาษาอังกฤษ ถ้าปลายปียังไม่ได้ ก็เอาโครงการนำร่องมาปรับปรุงเป็นโครงการรุ่น 1 ใช้ชื่อว่า โรงเรียนเพื่อสังคม (School for Social Enterprise) เป็นเพียงโปรแกรมย่อยของภาควิชาบริหารธุรกิจเพื่อสังคม ซึ่งกำลังยกระดับเป็นคณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม กำลังทำหลักสูตรปริญญาตรี ปริญญาโท เป็นการศึกษาในระบบ มีการสอบเข้า-ออก มีหน่วยกิต

■ หลักสูตรปริญญาตรี/โท เริ่มเมื่อไร

หลักสูตรเปิดปีการศึกษาถัดไป

แต่เนื้อหาคุณแล้วเปิดเป็น 2 แทรค กลุ่มแรกเรียนเป็นภาษาไทย อีกกลุ่มเรียนเป็นภาษาอังกฤษ ให้ไปดูงานในประเทศอื่น ใกล้สุดคือสิงคโปร์ ชองกง ไต้หวัน

■ สกส.เข้ามามีบทบาทอย่างไร

มีบทบาทภาพใหญ่ของประเทศ อยากหาภาคีที่ทำกิจการเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยเป็นหนึ่งในหลายๆ เขาดูภาคประชาสังคม เอกชน รู้สึกว่าการขับเคลื่อนช้า เขาเห็นว่ามหาวิทยาลัยขับเคลื่อนเร็วกว่า และไปคุยกับหลายแห่ง บังเอิญ มศว มีฐานเรื่องนี้อยู่ เราเลยจับมือกับเราแน่น เพราะไม่ได้เริ่มจากศูนย์ มีการเซ็นเอ็มโอยูระหว่างเรากับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). ส่วน สกส.อยู่ได้ร่มของ สสส.อีกที

สกส.ประชุมกับเราทุกเดือน ผลักดันให้เกิดโรงเรียนกิจการเพื่อสังคม และเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เราจะซื้อไลเซนส์ภาษาอังกฤษ เป็นผู้สนับสนุนทุนการศึกษาส่วนหนึ่งแก่เด็กที่มาเรากำลังทำวิจัยร่วมกัน เพราะการผลักดันเรื่องใหญ่และใหม่ ไม่ควรผลักดันจากแรงบันดาลใจ ต้องมีการศึกษาวิจัยรองรับ เรากำลังทบทวนวรรณกรรม การทำกิจการต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งในไทยเสร็จปลายเดือนมีนาคม และจะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาวิพากษ์ชี้จุดอ่อน จุดแข็ง ของแต่ละรูปแบบที่เราทบทวนไว้

■ เท่าที่ประเมินประเทศไหนมีกิจการเพื่อสังคมมากที่สุด

เท่าที่เห็นตอนนี้คืออังกฤษ เกือบ 7 หมื่นแห่ง ทำมาเกือบสิบปีแล้ว ที่ล้มหายไปก็มี แต่กว่าครึ่งยังอยู่และอยู่แบบดี ผมไปดูงานที่อังกฤษสามครั้ง ครั้งละ 10-15 กิจการ รวมประมาณ 40 แห่งแล้ว

■ แห่งไหนประทับใจและนำมาปรับใช้กับไทยได้

แห่งแรก คือ ภัตตาคารอาหารbrigade (Brigade) เป็นร้านที่สวยงาม สะอาด คนทำงานในนั้นกว่า 90 เปอร์เซนต์ ไม่มีใครจะทำงานด้วย เพราะเป็นคนพ้นโทษจากเรือนจำ ทำให้เปอร์เซนต์คนที่กลับเข้าเรือนจำ ปีแรกร้อยละ 60 ปีที่สอง 70 ลดลงเหลือแค่ร้อยละ 10 แล้วร้านอาหารเขาไม่เคยขอให้คุณมาทานอาหารเพื่อช่วยเหลือคนพ้นโทษจากเรือนจำ แต่คุณมาทานอาหารร้านนี้ เพราะอาหารอร่อย บรรยากาศดี คุณทำตามปกติ กิจกรรมเพื่อสังคมจึงยั่งยืน ถ้าเรามีมูลนิธิ เปิดร้านอาหาร แต่ไม่อร่อยทำไม่ได้ ขอร้องให้คนไปทาน กิจการไม่มีทางยั่งยืน

แห่งที่สอง นิตยสาร Big Issue มีคนไร้บ้านหลายร้อยคน เล็กน้อย ผู้หญิงถูกแซว ถ้ารู้คิดแบบทั่วไป เราไปสร้างบ้านใหญ่ ตอนคนสามพันคนไปฝึกอาชีพ ควบคุมเขาไว้ เหมือนจับขังขัง เป็นการแก้ปัญหาที่แพงและไม่ยั่งยืน แต่โซเซียลเอ็นเตอร์ไพรส์แอดดิงนี้ ตั้งสำนักพิมพ์ ทำหนังสืออย่างดี ทำจนคนอยากซื้ออ่าน ไม่เกี่ยวกับคนโฮมเลส และตั้งระบบวางจำหน่าย ไม่วางขายตามร้านหนังสือทั่วไป ให้คนไร้บ้านขายตามที่ต่างๆ เขาพูดดีมากบอกว่า “อย่าซื้อเพราะสงสาร

หรือเวทนา คุณจะทำร้ายพวกเรา เพราะเราจะตีพิมพ์จำนวนผิดพลาด นึกว่ามีคนซื้อเยอะ และจะเจ๊งในที่สุด ขอให้ซื้อเพราะคุณเคยอ่านมาก่อน เห็นว่าน่าอ่านและอยากซื้อ" เขาจะพูดอย่างนี้เลย ผมบอกเคยอ่านแล้ว และซื้อ...

แห่งที่สาม มหาวิทยาลัยที่อังกฤษ สร้างโรงงานประกอบเฟอร์นิเจอร์ คนทำงานเป็นนิสิตครึ่งหนึ่งและเอาคนเพิ่งพ้นโทษจากเรือนจำมาทำอีกครั้ง คนที่เล็กเล็กขโมยน้อย พ้นโทษกลับมา มีภรรยา มีลูก ร้องไห้ร้องไห้ในวันคริสต์มาสบอก ถ้าไม่มีกิจการเพื่อสังคมแบบนี้ พ่อยังอยู่ในคุก ถ้าเราเอาเงินไปเจอสิ่งเหล่านี้มันเกิดพลัง เวลาผมไปดูงาน เรียนว่าน่าตาลอ ผมถามผู้จัดการโรงงานเฟอร์นิเจอร์ว่า คุณมีปัญหาอะไรหนักใจมากน้อยแค่ไหน เขาตอบว่า "มีปัญหาหนักใจทุกวัน มีปัญหาให้แก้ทุกชั่วโมง เพราะงานของผมคือการแก้ปัญหา หมดปัญหาเมื่อผมตกราง ความสุขของผมจึงเกิดจากการมีปัญหามาให้แก้ ไม่ใช่แก้ปัญหาลงมือ" นี่เป็นทัศนคติที่ผมเข้าใจว่า ทำไมเขาถึงมีความสุข ท่ามกลางความโกลาหลของโรงงานเฟอร์นิเจอร์ เพราะเขาบอกว่ามันท้าทาย

มหาวิทยาลัยไปหาตัวเขาจากโรงงานเฟอร์นิเจอร์อีกเมืองหนึ่ง สัมภาษณ์เขาได้เงินเดือนเดือนละแสน มหาลัยไปเชิญเขามาให้เงินเดือนเท่ากัน แต่บอกว่ากำลังทำเพื่อใคร เขามาเลย และวันนี้เขาไม่ต้องการเงินเดือนมากกว่านี้ เขามีความสุขบวกบวกจากการช่วยคนเพิ่งพ้นโทษ โรงงานนี้แปลก เมื่อคนคุกที่ไม่มีวินัย ตื่นสาย กินเหล้า กลายเป็นคนดี มีวินัย เขาเชิญออกไปอยู่โรงงานเฟอร์นิเจอร์ปกติได้

■ เพราะกล่อมเกลามาเป็นคนดีอยู่ในสังคมแล้ว

ใช่ แล้วเขาจะรับคนคุกใหม่ๆ เข้ามา รับความยุ่งยากปวดหัวใหม่ คือได้คนคุกที่พัฒนาแล้วก็ผลักเขาออกไป เพื่อพัฒนาคนใหม่ โอ้โฮ สุดยอดความคิดเลย ครอบครัวยังเขามีลูก มีเมีย มีบ้าน มีรถ ไม่ต้องเสียสละกักกักก่อนเกลือกิน มีรายได้เลี้ยงตัวรอด

■ โดยลักษณะคนไทยเทียบกับอังกฤษไม่ต่างกันหรือ เช่น เรามักเรียกร้องสิทธิ แต่ไม่รู้จักหน้าที่ ตั้งแผนลอยริมถนนละเมิดสิทธิคนเดินถนน พอเทศกาลจับก็บอกว่าทำร้ายคนจน ทั้งที่ความ

จริงจนทำผิดกฎหมาย

ที่คุณพูดมาคนอังกฤษเป็นแบบนี้หมด แล้วทำไมเขาทำได้ 7 หมื่นกว่าแห่ง คือมีคนคิดอย่างนี้สิบล้านคน มีคนไม่คิดอย่างนี้ 7 หมื่นคน เป็นคนส่วนน้อย แต่เขาจ้างแรงงานอีกเป็นล้านมาทำงานกิจการเพื่อสังคม แล้วเป้าหมายคือคุณก็ทำงานของคุณ กินเงินเดือนแล้วกลับไปเลี้ยงลูก พอคุณทำงานในกิจการเพื่อสังคมไปนานๆ จะเริ่มรู้สึกว่าจะไม่ยอมย้ายไปอยู่ที่อื่นเงินเดือนเท่ากัน คุณไม่ได้มีจิตสาธารณะมากพอจะออกไปตั้งบริษัทเพื่อช่วยผู้อื่น แต่ทำงานเป็นลูกจ้างในเชกเตอร์ทำเพื่อคนอื่น นี่คือการสำคัญว่าทำไมกิจการเพื่อสังคมอยู่รอด เพราะคนทำงานตรงนี้ได้เงินเดือนเท่ากับทำที่อื่น

■ ปัญหาอุปสรรค จุดที่จะไปถึง SE

คนไม่เข้าใจว่าคืออะไร คนฟังฉาบฉวยห้วนๆ ที่บอกไม่มีทางทำได้ จะไปสู้กับบริษัทแบบทุนนิยมได้ไง จะไปแปลงความคิดคนทำมูลนิธิได้ไง นี่คือการพูดคลาสสิก

■ แล้วไม่ท้อหรือ

ไม่ครับ ผมทำแบบเดิม ผมทำงานยากๆ ด้วยแรงบันดาลใจ ถ้าไม่มีแรงบันดาลใจคุณจะไม่ยอมแพ้ทุกเรื่อง ต่างกันตรงไหนทราบไหม คนมีแรงบันดาลใจเห็นว่า 'ทุกปัญหามีทางออก' คนไม่มีแรงบันดาลใจ 'ทุกทางออก มีปัญหา' คุณเสนอทางออกมาสิ ผมจะบอกว่าทำไมไม่ได้เพราะอะไร มีอย่างนี้เยอะครับ สมมติผมเสนอว่าการเมืองให้ปิกนั้นคุยกับปิกนี้ ไม่มีทางทำได้ คุณเสนอแบบนี้มีประโยชน์อะไร คุณช่วยคิดได้ไหมว่ามันมีวิธีไหนคือไม่ว่าใครเสนออะไร ยังไม่ทันลงมือทำ ก็บอกทำไม่ได้ คุณช่วยให้กำลังใจให้ผมไปทำสิ่งที่คุณคิดว่าผมจะทำล้มเหลวหน่อยได้ไหม ให้ผมไปล้มเหลวซึ่งๆ หน้า อย่าเพิ่งบอกผมว่าผมจะล้มเหลว คุณนึกในใจเลยนะว่า หมอเฉลิมชัยทำต้องล้ม แต่อย่าเพิ่งพูดได้ไหม ช่วยสนับสนุนผมให้ผมไปล้มเหลวก่อนเถอะ ■

เคยไหมที่มีความฝัน? อยากทำงาน หรือธุรกิจสักอย่างที่เราคิดว่าจะมีประโยชน์ต่อสังคม เป็นธุรกิจเพื่อคนส่วนใหญ่

ทว่า หลังคิดสะสมระตะดูแล้ว ทำทางจะไม่รุ่ง เพราะรายรับไม่พอกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว เรียกว่าหากทำตามฝัน คนรอบข้างคงเดือดร้อน

ที่สุดแล้วต้องก้มหน้าก้มตาทำงานเพื่อหาเงินหาเงิน และหาเงิน ใช้ชีวิตไหลไปตามกระแสทุนนิยม เป็นไปได้ไหมที่เราจะทำงานดังใจรัก ขณะเดียวกันก็มีรายได้มากพอสำหรับยังชีพ ไม่ต้องกระเบียดกระเสียน กินอุดมการณ์ต่างข้าว!

นี่ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน มีคนทำมาแล้ว แต่มีเพียงส่วนน้อยที่ประสบความสำเร็จ เพราะการทำมาค้าขาย

ไม่ใช่เรื่องง่าย หรืออีกที่ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไรกับ 'ธุรกิจเพื่อสังคม' ธุรกิจแขนงหนึ่งที่กำลังมีกระแสเจียบบง ในกลุ่มคนที่ 'คิดการใหญ่'

หนึ่งในนั้นคือ ศศ.นพ.เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ อธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว) ที่กำลังก่อตั้ง โรงเรียนเพื่อผู้ประกอบการทางสังคม ซึ่งจะเป็นศูนย์เรียนรู้ระบบให้กับผู้ประกอบการทั่วไป รวมทั้งจัดทำหลักสูตรปริญญาตรีและปริญญาโท เพื่อผลิตบัณฑิตในสาขาดังกล่าว โดยมีต้นแบบจากประเทศอังกฤษ

ศศ.นพ.เฉลิมชัย อธิบายถึงเหตุผลที่ควรมีหลักสูตรเพื่อผู้ประกอบการทางสังคมว่า การดำเนินการทางธุรกิจหรือพัฒนาเศรษฐกิจมีสองขั้วคือ

ขั้วแรก-ทุนนิยม ตลาดเสรี ขั้วสอง-สังคมนิยม หากใช้ภาษาให้อ่อนหน่อยคือ ไพรเวต เซกเตอร์ (private sector) กับพับลิก เซกเตอร์ (public sector)

ไพรเวตเซกเตอร์ เเด่นทางด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล จุดด้อยคือ-เอาท์พุท เอาท์คัม เพื่อคนกลุ่มน้อย เช่น ผู้ถือหุ้น เจ้าของ แม้มีธรรมาภิบาลไม่ทุจริต ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แต่กำไรไม่ได้คืนกลับเพื่อส่วนรวม

แบบสอง-สังคมนิยม พับลิคเซกเตอร์ คือภาครัฐ เป็นใหญ่ จุดเด่น-ทำเพื่อส่วนรวม เพื่อสาธารณะ จุดด้อย-อยู่ทิววิธีการไม่มีประสิทธิภาพ ทำงานแบบเช้าชามเย็นชาม

"ทุนนิยมมีประสิทธิผลเท่าไร ยิ่งทำให้เกิดความ

เหลื่อมล้ำทางสังคมมากขึ้นเท่านั้น แม้มีซีเอสอาร์ หรือธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมแล้วก็ตาม เพราะผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่กับคนกลุ่มเดียว เมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้น แก๊ปกว้างขึ้น เกิดความรู้สึกว่าไม่เป็นธรรมจริงหรือไม่จริงไม่สำคัญ แต่เกิดความรู้สึก เมื่อเกิดน้อยๆ ก็บ่นไปเรื่อยๆ มากขึ้นไม่รู้จะทำอะไร ต้องมีคนมายุ การเมืองจะเป็นคนมายุ"

เหมือนสถานการณ์ทางการเมืองขณะนี้? อธิการบดี มศว พยักหน้ารับก่อนตอบว่า มันเกิดขึ้นทุกประเทศ เช่น อียิปต์ ซีเรีย

"ฉะนั้น ถ้าเราปล่อยให้ระบบธุรกิจตลาดเสรี (ชนิดมีความเป็นธรรมด้วย) ก็จะเกิดความเหลื่อมล้ำและขัดแย้งทางการเมืองได้ในที่สุด มาภาครัฐบ้าง ภาครัฐ

สามารถทำให้ปัญหาต่างๆ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมหายไหม ไม่ เพราะประสิทธิภาพต่ำ คนจนยังจนอยู่ ถ้าเป็นคอมมิวนิสต์สุดโต่ง เขาหวังให้คนรวย คนจนมีเท่ากัน ผลออกมาเป็นจนเท่ากัน เหตุผลคือ ถ้าคนขยัน ทำมากได้น้อย เขาจะเลิกทำ ส่วนคนขี้เกียจ ทำได้น้อยอยู่แล้ว...

"พอทำยังไปนานๆ มีคนคิดแก้ไขทั้งสองทาง ทางที่หนึ่ง-เอกชนคิดทำซีเอสอาร์ว่า ถ้าฉันมีกำไรเยอะ จะแบ่งส่วนหนึ่งไปเยียวยาช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส แต่แก้ปัญหาก็ไม่ทัน เพราะเงินและเวลาไม่พอกับขนาดของปัญหา...ซีเอสอาร์ดี แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาสังคมได้ ผังพับลิคเซกเตอร์พูดถึงประสิทธิภาพ เริ่มกระจายหารายได้ตนเองบ้าง ทำกิจกรรมของ

ตัวเอง ไม่ใช่ขอแต่เงินบริจาค...

แต่กิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) เอาจุดเด่นสองอย่างมารวมกัน เอาวิธีการของไพรเวตเซกเตอร์ เอาเอาท์พุท เอาท์คัม ของพับลิคเซกเตอร์ เรื่องแบบนี้ถ้าไม่มีใครเคยทำมาก่อน ถือว่าเป็นเรื่องเพื่อฝัน (เน้นเสียง) เป็นเรื่องของวาทกรรม"

ทำไมทำกิจการเพื่อสังคมจึงบรรลุผล ศศ.นพ.เฉลิมชัย ตอบว่าด้วยศักยภาพสามคำคือ แรงบันดาลใจ (inspiration) ปัญญา (wisdom) และการจัดการที่ดี (good management) รายละเอียดเป็นอย่างไรนั้นเราไปฟังพร้อมๆ กัน